

РОЗДІЛ 8

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 343.18

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЩОДО ЗАХИСТУ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

**Ахтирська Н.М.,
к.ю.н., доцент,**

**головний науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення
діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради юстиції
Національна школа суддів України**

**Томас Ж.Ю.,
головний спеціаліст відділу міжнародних договорів
управління міжнародних зв'язків та протоколи
Міністерство соціальної політики України**

Проаналізовано міжнародні концепції захисту культурних цінностей, поняття культурної спадщини та їх імплементація в чинному законодавстві України. В міжнародному праві існує близько шістдесяті нормативних актів, які регламентують відносини щодо культурної спадщини. Визначено шляхи удосконалення міжнародного співробітництва шляхом ефективного використання Реєстрів культурних цінностей, співпраці з Інтерполом, аукціонними установами, антикварними закладами. Запропоновано передбачити кримінальну відповідальність за викрадення, псування культурної спадщини в спеціальній статті; введення державного контролю за угодами купівлі-продажу на аукціонних торгах.

Ключові слова: культурні цінності, культурна спадщина, міжнародне співробітництво під час кримінального провадження.

Akhtyrskaya N.N., Tomas Zh.Yu. / ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА ПО ВОПРОСАМ ЗАЩИТЫ КУЛЬТУРНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ / Национальная школа судей Украины, Министерство социальной политики Украины, Украина

Проанализированы международные концепции защиты культурных ценностей, понятие культурного наследия и их имплементация в действующем законодательстве Украины. Определены пути совершенствования международного сотрудничества путем эффективного использования Реестров культурных ценностей, сотрудничества с Интерполом, аукционными и антикварными учреждениями. Внесено предложение ввести в Уголовный кодекс Украины специальную статью, предусматривающую ответственность за кражу, порчу культурных ценностей; ужесточение государственного контроля за сделками купли-продажи на аукционных торгах.

Ключевые слова: культурные ценности, культурное наследие, международное сотрудничество в уголовном судопроизводстве.

Akhtyrskaya N.N., Tomas Zh.Yu. / TOPICAL ISSUES OF COOPERATION IN RELATION TO DEFENCE OF CULTURAL VALUES IN THE CRIMINAL PROCEDURE / National school of judges of Ukraine, The Ministry of social policy of Ukraine, Ukraine

There are analyzed International conceptions of defence of cultural values, concept of cultural legacy and their implementation in the current legislation of Ukraine. Also there are estimated the ways of perfection of international cooperation by the effective use of Registers of cultural values, collaboration with Interpol, auction and antique establishments. In article proposed to introduce in the Criminal code of Ukraine the special article, foreseeing responsibility for a theft, spoilage of cultural values; toughening of state control after the transactions of purchase on auction sellings. Military operations which take place on east of Ukraine threaten destruction of cultural values, museum pieces, and complicate investigation of theft and contraband of goods. In accordance with Law of Ukraine «On providing of rights and freedoms of citizens and legal mode on the temporary occupied territory of Ukraine», the state accepts all necessary measures in relation to guaranteeing of rights and freedoms of man and citizen, foreseen by Constitution and laws of Ukraine, by international agreements, to all citizens of Ukraine, which live on the temporary occupied territory. Responsibility for the guard of cultural legacy on the temporary occupied territory depends upon Russian Federation. One of perspective directions of defence of museum collections there is a project of the International agency for atomic energy, which marking the cultural values and museum objects by radioactive isotopes, that will simplify authentication and will allow more effective counteract to their illicit traffick.

Thus, we could draw conclusion about the necessity of acceptance compatible international-legal document, which would regulate international cooperation in questions disclosure of crimes, subject of which is a cultural legacy, to unify the rules of auction sellings, set hard control after antiqueing trade, to foresee the clearness of collaboration with Interpol. Taking into account a political constituent in the questions of co-operation between law enforcement authorities during soldiery conflicts, it would be better to foresee consideration of criminal cases in relation to cultural values the specialized international court, or to define the order of establishment of jurisdiction.

Key words: cultural values, cultural legacy, international cooperation in a criminal trial.

Справедливим є вислів: «Коли гине культура, то гине й народ» [1]. Відповідно до Рекомендації ЮНЕСКО про охорону рухомих культурних цінностей від 28 листопада 1978 року, кількість правопорушень стосовно творів мистецтва та інших культурних цінностей зростає, і найчастіше вони пов'язані з незаконним перевезенням через кордони. Крадіжки й пограбування організуються систематично і в широких масштабах. Зростає також кількість актів вандалізму. Для боротьби з цими видами злочинності, незалежно від того, чи є вони організованими, чи інди-

видуальними, необхідні суворі заходи контролю. У зв'язку з використанням підробок з метою крадіжок або шахрайської переробки автентичних предметів необхідно також уживати заходів щодо запобігання їх поширенню. З метою боротьби з розкраданням, незаконними розкопками, вандалізмом і використанням підробок державам необхідно там, де цього вимагає ситуація, посилювати чи створювати спеціальні служби для запобігання цим правопорушенням і боротьби з ними (ст. 18). Необхідно вживати необхідних заходів, щоб: а) передбачати санкції чи будь-які

відповідні кримінальні, цивільні, адміністративні або інші заходи в разі крадіжки, пограбування, приховання чи незаконного привласнення рухомих культурних цінностей, а також у випадку навмисного заподіяння шкоди таким цінностям; при застосуванні цих санкцій або заходів слід зважати на тягар вчиненого злочинного акту; б) забезпечувати якомога ефективнішу координацію між усіма зацікавленими службами і колами з метою співробітництва щодо запобігання правопорушенням, пов'язаним із рухомими культурними цінностями, та організувати систему швидкого поширення інформації про такі правопорушення, в т. ч. інформацію про підробки, серед офіційних органів та в різних заінтересованих колах, як-от хоронителі музеїв, торговці творами мистецтва та антиквари. Держави зобов'язалися, як вказано у ст. 25, «зміцнювати на міжнародному рівні співробітництво між офіційними органами, відповідальними за боротьбу з розкраданням, незаконною торгівлею культурними цінностями та за виявлення підробок, і, зокрема, спонукати, з допомогою передбачених із цієї метою механізмів, ці органи до швидкого взаємного обміну всією корисною інформацією про незаконні дії, що стосуються культурних цінностей; укладати, в разі необхідності, міжнародні угоди про співробітництво у сфері правової допомоги й запобігання правопорушень» [2].

Питання міжнародного співробітництва у сфері захисту культурних цінностей ґрунтовно розглядалися плеядою вчених, серед яких: С. С. Алексєєв, Л. П. Ануфриєва, М. І. Брагинський, Л. М. Енгін, В. Нешатаєва, А. Каткова. З прийняттям Кримінального процесуального кодексу України та з урахуванням військового конфлікту на сході України виникла потреба докладніше дослідити нові виклики перед правоохоронними органами.

Як свідчить статистика правоохоронних органів, в Україні крадіжки з музеїв не носять організованого характеру, є поодинокими випадками і складають лише 5% від усієї кількості крадіжок культурних цінностей. Однак динаміка злочинів щодо культурних цінностей зумовлює потребу удосконалення чинного законодавства, що регламентує міжнародне співробітництво під час кримінального провадження у даній категорії злочинів. Так, в каталозі культурних цінностей, які викрали з українських музеїв та колекцій протягом 1999-2009 років вказано близько 1000 позицій. Для порівняння: у попередньому каталозі (за 1984-1998 роки) значилося 106 вкрадених витворів мистецтва. Тобто за останні 10 років в Україні вкрали у 9,5 разів більше, ніж за попередні. Одним із найгучніших випадків в Україні стали крадіжки в Уманському краєзнавчому музеї (Черкаська область) та Ямпільському районному музеї образотворчого мистецтва (Вінницька область). У цих музеях за два роки вкрали 21 картину. Протягом 2006-2008 років роботи майстрів радянського живопису підмінили на новісінькі копії. Таким чином із музеїв поступово зникли роботи Тетяни Яблонської, Сергія Шишка, Миколи Глушенка та Сергія Григор'єва [3].

В міжнародному праві існує близько шістдесяти нормативних актів, які регламентують відносини щодо культурної спадщини. В Кримінальному кодексі України (далі – КК України) містяться поняття «культурні цінності», «національні цінності», «цінності» та «матеріальні цінності». Стаття 201 КК України «Контрабанда» передбачає відповідальність за переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, у ст. 438 КК України «Порушення законів та звичаїв війни» закріплено покарання за розграбування національних цінностей на окупованій території, а також віддання наказу про вчинення таких дій. Більш широке поняття «цінності» вживається законодавцем в дефініції спеціальної конфіскації (ст. 96-1 КК України) та регламентації випадків застосування спеціальної конфіскації (ст. 96-2 КК України): 1) одержані внаслідок вчинення злочину та/або є дохода-

ми від такого майна; 2) призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення злочину, фінансування та/або матеріального забезпечення злочину або винагороди за його вчинення; 3) були предметом злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, – переходять у власність держави; 4) були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання; у ст. 150-1 КК України «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом» (систематичне випрошування матеріальних цінностей у сторонніх осіб); у ст. 159-1 КК України «Порушення порядку фінансування виборчої кампанії кандидата, політичної партії (блоку)» – «передача матеріальних цінностей».

Культурні цінності завжди привертали увагу та спонукали до вжиття заходів для заволодіння ними. Ринок культурних цінностей є одним з найпривабливіших інвестиційних ринків, річний обіг світового арт-ринку складає близько 30 млрд. доларів США [4, с. 8]. Саме тому у другій половині ХХ сторіччя були розроблені міжнародні документи щодо захисту культурних цінностей.

Законом України від 21 вересня 1999 року «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» визначено, що культурні цінності – це об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України, до яких віднесено: оригінальні художні твори живопису, графіки та скульптури, художні композиції та монтажні з будь-яких матеріалів, твори декоративно-прикладного і традиційного народного мистецтва; предмети, пов'язані з історичними подіями, розвитком суспільства та держави, історією науки і культури, а також такі, що стосуються життя та діяльності видатних діячів держави, політичних партій, громадських і релігійних організацій, науки, культури та мистецтва; предмети музейного значення, знайдені під час археологічних розкопок; складові частини та фрагменти архітектурних, історичних, художніх пам'яток і пам'яток монументального мистецтва; старовинні книги та інші видання, що становлять історичну, художню, наукову та літературну цінність, окремо чи в колекції; манускрипти та інкунабули, стародруки, архівні документи, включаючи кіно-, фото- і фонодокументи, окремо чи в колекції; унікальні та рідкісні музичні інструменти; різноманітні види зброї, що мають художню, історичну, етнографічну та наукову цінність; рідкісні поштові марки, інші філателістичні матеріали, окремо чи в колекції; рідкісні монети, ордени, медалі, печатки та інші предмети колекціонування; зоологічні колекції, що становлять наукову, культурно-освітню, навчально-виховну або естетичну цінність; рідкісні колекції та зразки флори і фауни, мінералогії, анатомії та палеонтології; родинні цінності – культурні цінності, що мають характер особистих або родинних предметів [5]. В даному аспекті варто відмітити певну невідповідність конвенційним вимогам. Так, в існуючих міжнародно-правових актах та наукових дослідженнях використовуються два терміни «культурна спадщина» (cultural heritage) та «культурна власність» (cultural property), що найчастіше перекладається як «культурні цінності», однак ці поняття відображають різні правові концепції. Поняття «культурна спадщина всього людства» вперше була закріплена в Конвенції 1954 року Про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, цей термін був запозичений з теорії міжнародного права, до якої введений голандським юристом Гуго Гроцієм. В сучасний юридичний обіг цей термін потрапив завдяки рекомендації Арвида Пардо у 1967 році під час підготовки документів, присвячених правовому регулюванню морського дна та його надр [4, с. 12]. Концепція культурних

цінностей розглядається як концепція культурної власності, яка покладає на держави обов'язок захисту прав власності на предмети культури. Концепція ж культурної спадщини людства скерована на закріплення відповідальності всіх держав у справі захисту та збереження об'єктів, що підпадають під це визначення, тобто зосереджує зусилля на міжнародній співпраці.

В сучасних умовах правоохоронні органи досить ефективно використовують можливості Національного бюро Інтерполу у сфері боротьби з посяганнями на культурні цінності та предмети антикваріату [6]. Під час проведення оперативно-розшукових та слідчих (розшукових) дій по розкриттю злочинів, пов'язаних з культурними цінностями та предметами антикваріату, правоохоронні органи України мають змогу одержати каналами Інтерполу відомості про: а) підозрюваних і звинувачуваних та їх зв'язки; б) місцеперебування або проживання підозрюваних та звинувачуваних, що виїхали за кордон (при наявності повних анкетних даних на них та відомостей про виїзд у конкретну країну); в) наявність та юридичну (або фактичну) адресу фірми (компанії), магазинів, які спеціалізуються на торгівлі культурними цінностями; г) виставлення конкретних творів мистецтва на відомих аукціонах; д) ідентифікацію викраденого чи вилученого предмета. За наявності достатніх підстав вважати, що мав місце факт вивезення викрадених в Україні культурних цінностей, предметів антикваріату за кордон, до запиту в НЦБ додається формуляр, затверджений Генеральним секретаріатом Інтерполу, який заповнюється на кожен предмет окремо. При затвердженні Генеральним секретаріатом Інтерполу нових зразків формуляра НЦБ надсилає їх для використання правоохоронним органам України. При заповненні формуляра необхідно: а) текст друкувати або писати друкованими літерами; б) додати фотографію (по можливості, кольорову) розшукуваного предмета. Однак у практиці виникають випадки неузгодженої співпраці, що призводить до зволікань у виявленні винних осіб. Так, у 1990 році з Національної картинної галереї Вірменії було викрадено полотно Айвазовського «Буря біля скелистих берегів» під час ремонтних робіт. Незважаючи на оголошення в міжнародний розшук, місцезнаходження полотна не було встановлено впродовж більш як двадцяти років. У 2011 році воно було виставлене на торги в Москві. Власник картини повідомив, що придбав її у відомих колекціонерів сім років тому, перед укладенням угоди від навіть звертався до Інтерполу з питанням – чи не перебуває даний твір мистецтва у розшуку, на що одержав офіційну відповідь про відсутність картини Айвазовського в розшуку, що дало підстави для беззастережного придбання витвору мистецтва [7].

В Україні розроблено систему реєстраційних показників щодо культурних цінностей за відповідними критеріями, які ефективно використовуються для відслідковування транзиту (законного та незаконного), а також для їх ідентифікації та встановлення власника.

Реєстр конфіскованих культурних цінностей – це автоматизована система збирання, накопичення, обліку та використання даних про культурні цінності, вилучені митними і правоохоронними органами, конфісковані за рішенням суду та обернені відповідно до законодавства в дохід держави, передані для постійного зберігання до державної частини музейного, бібліотечного та архівного фондів або релігійним організаціям. Інформація про конфісковані культурні цінності подається Міністерством доходів України, Службою безпеки України, органами ДВС до Міністерства культури України. До Реєстру вноситься інформація про установу, яка надіслала відомості щодо конфіскованої культурної цінності, відомості про культурну цінність, про державну установу, заклад культури, іншу організацію, яка провела державну експертизу культурної цінності, установу, яка одержала культурну цінність. У розділі «Культурна цінність» розміщується фотографія

культурної цінності, зазначаються вид культурної цінності (живопис, графіка, скульптура, декоративно-ужиткове мистецтво, архівний документ), назва культурної цінності (за наявності), автор, виробник (мовою оригіналу) культурної цінності, рік (період) створення, місце створення культурної цінності (місто, регіон, країна), опис (тема зображення культурної цінності), матеріал (полотно, папір, картон, дерево, метал, камінь, глина, скло, тканина тощо), техніка (олія, акварель, гуаш, темпера, акрил, пастель, олівець, вугіль, сангіна, сепія, перо, пластика, обробка твердих матеріалів, чеканка, різьблення, ткацтво, вишивка, розпис тощо), розміри (у сантиметрах), кількість предметів, оціночна (ринкова) вартість культурної цінності (у гривнях) [8].

Реєстр культурних цінностей, втрачених під час та внаслідок Другої світової війни (музеї) – це автоматизована система збирання, накопичення та обліку даних про культурні цінності, втрачені музеями України під час та внаслідок Другої світової війни. До нього вноситься інформація про культурну цінність, її фізичну характеристику, оціночну та страхову вартість, інформація про музей, втрату та повернення культурної цінності, а також шляхи втрати культурної цінності (переміщено внаслідок збройного конфлікту, викрадено), джерело інформації, за допомогою якого було знайдено культурну цінність (каталог виставки, електронна база даних втрат культурних цінностей), новий інвентарний номер, додаткова інформація про попередній розшук, як було повернено культурну цінність (за наявності) [8].

Реєстр культурних цінностей, втрачених під час та внаслідок Другої світової війни (бібліотеки) – це автоматизована система збирання, накопичення та обліку даних про культурні цінності, втрачені бібліотеками України під час та внаслідок Другої світової війни. [8].

Реєстр культурних цінностей, повернених до України – це автоматизована система збирання, накопичення та обліку даних про культурні цінності, повернені до України, до якого вноситься інформація про фізичну/юридичну особу, що повернула культурну цінність до України, дату отримання культурної цінності, інформація про установу, яка отримала культурну цінність, документ, який підтверджує передачу культурної цінності, інформація про культурну цінність, повернену до України [8].

Реєстр культурних цінностей, які пов'язані з історією українського народу і перебувають за межами України – це автоматизована система збирання, накопичення та обліку даних про культурні цінності, які пов'язані з історією українського народу і перебувають за межами України [8].

Особливого значення набуває Реєстр культурних цінностей, які знаходяться в національному розшуку, який представляє собою автоматизовану систему збирання, накопичення, обліку та використання даних про культурні цінності, які знаходяться у національному розшуку. У розділі «Дані про викрадення» зазначається інформація з Єдиного реєстру досудових розслідувань, затвердженого Наказом Генеральної прокуратури України від 17 серпня 2012 року № 69, зокрема дата викрадення культурної цінності, місце викрадення культурної цінності (поштова адреса фізичної особи або місцезнаходження юридичної особи, місто, регіон, країна), установка, яка зафіксувала викрадення (найменування установи правоохоронного органу) [8].

Реєстр культурних цінностей, які знаходяться в розшуку за запитами інших держав – це автоматизована система збирання, накопичення, обліку та використання даних про культурні цінності, які знаходяться в розшуку за запитами інших держав. У розділі «Дані про викрадення» зазначаються країна, яка звернулася із запитом про викрадення культурної цінності, номер документа (письмового запиту), дата документа (письмового запиту), дата викрадення культурної цінності, місце викрадення культурної цінності (поштова адреса фізичної особи або місцезнаходження юридичної особи, місто, регіон, країна) .

Реєстр культурних цінностей, на які видано свідоцтво на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей з території України – це автоматизована система збирання, накопичення, обліку та використання даних про культурні цінності, які вивозяться або тимчасово вивозяться за межі України на підставі свідоцтва на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей з території України, до якого вноситься інформація про мету переміщення культурної цінності, відомості про власника культурної цінності, про державну установу (заклад культури, іншу організацію), яка провела державну експертизу культурної цінності, відомості про культурну цінність, дані про видачу Свідоцтва. У розділі «Вивезення або тимчасове вивезення культурної цінності» зазначається намір здійснити вивезення або тимчасове вивезення культурної цінності за межі території України.

Розслідування викрадення та контрабанди культурних цінностей в рамках міжнародного співробітництва має низку особливостей. Так в країнах загального права щодо культурних цінностей існує підхід, заснований на концепції строків давності, при цьому негативно оцінюється бездіяльність власника, а не дії нового володільця. У випадку, якщо власник не вжив необхідних заходів для захисту свого права впродовж передбаченого законом строку позовної давності, він позбавляється права на повернення культурних цінностей. Так у справі Фонда Соломона Гуттенхайма щодо картини Марка Шагала «Торгівець худобою» під час розслідування було встановлено нового власника. Однак, зважаючи на те, що тривалий час Фонд не публікував офіційно інформацію про викрадення картини, не повідомив про це арт-спільноту, за результатами судового розгляду полотно залишилось у власності законного набувача [9].

В країнах континентального права діє принцип «володіння всупереч претензій третіх осіб», який орієнтується на дослідження дій нового набувача права власності, а не дій колишнього власника. Під час тривалого розслідування зникнення візантійської мозаїки з церкви у турецькій частині Кіпру не вдалося встановити її знаходження. В подальшому була зафіксована купівля-продаж вказаної культурної цінності в Женеві за 1 млн. доларів, вона була вивезена в США. В США Музей Гетті одержав пропозицію придбати мозаїку за 20 млн. доларів, про що музей повідомив владу Кіпру. В результаті міжнародної співпраці в рамках кримінального розслідування були встановлені винні, а мозаїка повернена грецькій православної автокефальній церкві, незважаючи на заперечення нової власниці, яка посилалась на строк позовної давності (в Штаті Індіана – 6 років). В даному випадку до уваги було прийнято поведінку нової власниці, яка під час придбання мозаїки в Женеві не дослідила її походження, а лише провела огляд на митному складі [10].

В червні 2015 року полотно Івана Айвазовського «Вечір в Каїрі», яке майже 20 років вважалось зниклим, за декілька хвилин до початку торгів, представники аукціонного дому Sotheby's зняли з продажу, оскільки, як з'ясувалося, картина перебувала у міжнародному розшуку [11]. Складність взаємодії правоохоронних органів з аукціонними організаціями полягає в тому, що аукціонна торгівля має низку організаційних та правових особливостей. Перш за все, однією з основних проблем є відсутність універсального міжнародно-правового документу, який би врегулював ці питання на національному рівні різних країн. Конвенція ЮНЕСКО 1970 року [12] містить лише загальні правила такої торгівлі. Зокрема, Конвенція у ст. 7(а) уповноважує

держави вживати заходи, скеровані на недопущення придбання музеями та іншими аналогічними установами, розташованими на їх території, культурних цінностей, які походять з інших держав-учасниць Конвенції, які були незаконно вивезені після набуття чинності Конвенції. Варто зазначити, що країни по-різному віднесли до таких правил. Так, США приєдналися до Конвенції ЮНЕСКО 1970 року із застереженням про те, що ст. 7 буде застосовуватися лише до державних музеїв, а, отже, приватні музеї та галереї залишаються безконтрольними. Більшість західних держав також відмовились підписувати Конвенцію як таку, що складає загрозу аукціонам.

В Україні при здійсненні роздрібною торгівлі антикварними речами або проведенні аукціону суб'єкти підприємницької діяльності зобов'язані: передавати на реалізацію, у тому числі на аукціон, антикварні речі тільки після перевірки їх в облікових матеріалах утрачених та викрадених предметів, що ведуться органами внутрішніх справ, Міністерством культури і мистецтв України та Державним комітетом архівів України; вести реєстр антикварних речей, що виставлені на продаж, один із примірників якого передається до відповідних музеїв, визначених для вирішення зазначених питань місцевими органами культури; надавати державним музеям, архівам, бібліотекам першочерговою можливістю для ознайомлення і придбання окремих антикварних речей (до їх передачі на реалізацію) згідно із законодавством; за зверненням територіальних підрозділів органів внутрішніх справ, органів Служби безпеки України, Міністерства культури і мистецтв України, Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України, Державного комітету архівів України надавати необхідну інформацію про антикварні речі, що надходять на реалізацію [13].

Воєнні дії, які відбуваються на сході України, загрожують руйнацією культурних цінностей, музейних експонатів, та ускладнюють розслідування викрадення та контрабанди. Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», держава вживає всіх необхідних заходів щодо гарантування прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, усім громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території. Відповідальність за охорону культурної спадщини на тимчасово окупованій території покладається на Російську Федерацію (ст. 5) [14].

Ще одним з перспективних напрямків захисту музейних зібрань є проект Міжнародної агенції з атомної енергетики. Проектом передбачається маркування культурних цінностей та музейних предметів слаборадіоактивними ізотопами, що спростить ідентифікацію та дозволить ефективніше протидіяти їх незаконному обігу.

Таким чином, варто зробити висновок про необхідність прийняття уніфікованого міжнародно-правового документу, який би регламентував міжнародне співробітництво у питаннях розкриття злочинів, предметом яких є культурна спадщина, уніфікувати правила аукціонних торгів, встановити суворий контроль за антикварною торгівлею, передбачити чіткість співпраці з Інтерполом. З урахуванням політичної складової у питаннях взаємодії між правоохоронними органами під час військових конфліктів передбачити розгляд кримінальних справ щодо культурних цінностей спеціалізованим міжнародним судом, або визначити порядок встановлення юрисдикції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цитати. Стальной алхимик : Братство (Fullmetal Alchemist : Brotherhood) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://itmydream.com/citati/kultura/2>
2. Рекомендація ЮНЕСКО про охорону рухомих культурних цінностей від 28 листопада 1978 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_727
3. Славінська І. Українські музеї : як вкрасти мільйон? / І. Славінська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/culture/2010/07/12/53187/>

4. Нешатаева В. Культурные ценности. Цена и право / В. Нешатаева. – М. : Издательский дом Высшей школы экономики, 2013. – С. 8.
5. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21 вересня 1999 року // Голос України. – 1999.
6. Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів : Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України від 09 січня 1997 року // Офіційний вісник України. – 1997. – № 9. – Ст. 77.
7. Похищенное полотно Айвазовского «Буря у скалистых берегах» вновь в Армении [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.yerkramas.org/article/?id=17397/>
8. Про затвердження форм та порядків ведення реєстрів культурних цінностей : Наказ Міністерства культури України від 03 вересня 2013 року № 819 № 1880/24412 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 90. – Ст. 63.
9. Solomon R. Guggenheim Foundation v. Lubbel / R. Solomon [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.guggenheim.org/guggenheim-foundation>
10. Autocephalous Greek-Orthodox of Cyprus... v. Goldberg & Feldman Fine Arts, Inc. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uniset.ca/microstates/917F2d278.htm>
11. Федякина А. Сотбис краденым не торгует / А. Федякина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rg.ru/2015/06/03/vecher.html>
12. Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності від 14 листопада 1970 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_186
13. Про затвердження Правил торгівлі антикварними речами : Наказ Міністерства економіки, європейської інтеграції України, Міністерства культури України від 29 грудня 2001 року № 322/795 // Офіційний вісник України. – № 5. – Ст. 204.
14. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII // Голос України. – 2014. – № 83.

УДК [343:340.132]:[340.142:342.565.2(477)]

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО КОЛІЗІЇ МІЖ РІШЕННЯМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ТА ПРАКТИКОЮ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

**Денькович О.І.,
к.ю.н., асистент**

кафедри кримінального права та криминології

Львівський національний університет імені Івана Франка

Стаття присвячена дослідженню проблеми застосування Конституційним Судом України практики Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ) у процесі тлумачення кримінально-правових норм. Проведений аналіз став підставою для висновку про те, що, хоча Конституційний Суд України у разі можливості застосування практики ЄСПЛ щодо тлумачення положень кримінального закону використовує її, сам вибір конкретних рішень ЄСПЛ не є системним. Це породжує наявність колізій між правовими позиціями ЄСПЛ та Конституційного Суду України, які повинні вирішуватися на користь тієї з них, яка встановлює вищі стандарти захисту прав та свобод людини.

Ключові слова: рішення Конституційного Суду України, тлумачення кримінально-правових норм, практика Європейського Суду з прав людини, кримінально-правові колізії, способи подолання кримінально-правових колізій.

Денькович О.И. / УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ КОЛЛИЗИИ МЕЖДУ РЕШЕНИЯМИ КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА УКРАИНЫ И ПРАКТИКОЙ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА / Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Украина

В статье анализируется проблема применения Конституционным Судом Украины практики Европейского Суда по правам человека (ЕСПЧ) в процессе толкования уголовно-правовых норм. Несмотря на то, что Конституционный Суд Украины в случаях наличия практики ЕСПЧ по толкованию положений уголовного закона использует ее, сам выбор конкретных решений ЕСПЧ не является системным. Это порождает коллизии между правовыми позициями ЕСПЧ и Конституционного Суда Украины, которые должны разрешаться в пользу той из них, которая устанавливает высшие стандарты защиты прав и свобод человека.

Ключевые слова: решения Конституционного Суда Украины, толкование уголовно-правовых норм, практика Европейского Суда по правам человека, уголовно-правовые коллизии, способы разрешения уголовно-правовых коллизий.

Denkovych O.I. / CRIMINAL LAW COLLISIONS BETWEEN DECISIONS OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE AND THE CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS / Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

This article focuses on the analysis of the problem of application of the European Court of Human Rights (hereinafter – ECHR) case law by the Constitutional Court of Ukraine (hereinafter – CCU) for the interpretation of criminal norms. It is concluded, that the recognition on the legislative level of the ECHR case law as a form of law, did not make radical changes in the CCU practice. As it was earlier, the case law of the Strasbourg court is used by the CCU as a criterion of truth – a confirmation of correctness of the received criminal norm interpretation result.

CCU refers to the European Convention on human rights or to the ECHR case law in 4 from 6 decisions which incorporate the interpretation of the criminal law provisions. Although the CCU takes into account the ECHR case law in all cases where there is such possibility, a choice of the concrete ECHR decision is not systematic. Such approach generates collisions between the ECHR case law and the CCU legal positions. In particular, the CCU legal positions on the retrospective application of the criminal law that envisages lighter punishment, and on the content of the “criminal law” concept are in collision with the ECHR case law on similar issues. In cases of these collisions the advantage should go to the practice of that judicial body that sets the higher standards of human rights.

The comparison of legal positions of both courts, which are in a collision, provides grounds to assert that for today such higher standards are envisaged in the ECHR case law.

Key words: decisions of the Constitutional Court of Ukraine, interpretation of the criminal norms, case law of the European Court of human rights, criminal law collisions, ways to resolve criminal law collisions.

Вступні зауваги. Динамічні зміни в українському законодавстві, спрямовані на глибшу імплементацію міжнародного права в національну правову систему, зумовили переосмислення на законодавчому рівні значення рішень

міжнародних судових установ. Сказане ілюструє ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини» від 23.02.2006 № 3477-IV [1] (далі – Закон № 3477-IV), відповідно до якої